

## L A P S Z E M L E

NOVA MISAO. Aki több nyelvet beszél, kétségtelen, hogy több ablakon keresztül láthat a világba. Óriási lépésekkel szinte a közvetlen közelig meg lehet közelíteni a világ történéseit. Gazdag látókör birtokában él az, aki angol, francia, német nyelvismeret segítségével néz körül, hisz öt világrész életének arca tükröződik ma ebben a három nyelvben. Út és lehetőség, de indítás és adottság is egyben, hogy tudjon mindarról, ami van, ami készül s ami ígért a földgolyón. És mégis, — hányan vannak ma angolok, franciák, németek, akik a szerb-horvát nyelvet tanulják, mert ezen keresztül akarják megismerni a szocialista társadalomfejlődés első lépéseit.

A NOVA MISAO augusztusi számában Milován Gyilász egyedülálló írása azt a történelmi és politikai kérdést világítja meg, amelyről ma az egész világsajtó beszél. A „Vég és kezdet kezdete” eszme-politikai tanulmány, amely azokról az eseményekről beszél, amelyek a szovjet légkörben Sztalin halála után kerekedtek. Adat, szerepértékelés és bírálat egy „szocialistának” nevezett bürokratikus rendszer életéből, amelynek részletei akkor váltak igazán nyilvánvalóvá, amikor egy „szocialista” típusú abszolút egyeduralkodó lelépett a történelem színpadáról. Sztalin halálával sok minden nyilvánvalóvá vált, az is, hogy utána minden tovább mozdul a materialista törvények alapján: „a proletáriátus így is, úgy is ledönti a tőkés rendszert, a tőkés rendszer nem lehet megválságok, háborúk nélkül”... és a társadalomfejlődés rúgói nem a szovjet „génuszok”, hanem a materializmus törvényszerűsége. A „titok nélküli rejtvény” a szovjet eseményekben, elmentmondásokkal teli parancsuralmuk

ban és imperialista törekvésekben így válik nyilvánvalóvá.

A folyóirat „Egy tétel bizonyítékai” cím alatt a történelmi jelentésű szalonikii per magyarázatát adja két jeles író: V. Dedijer és B. Pavicsevics tollából. M. Bartos közleménye ugyancsak ezzel a kérdéssel foglalkozik.

Ebben a számban szép helyet kapott a szépirodalom. Három vers, egy regényrészlet és egy novella. A költők közül most Miodrag Pavlovics, Irena Vrkljan és Boriszlav Radovics jelentkezett; Szkender Kulenovics megkezdte „Az övé” című regényének közlését Ranko Marinkovics pedig „Az égtől a padlóig” címmel írt novellát. Kiegészítője és méltán gazdagítója az irodalmi rovatnak Milan Bogdánovics tanulmánya, a „Gondolatok Mirosláv Krlezsáról”. A nagy alkotóművész jubileumi évének egyik legszebb méltatása ez.

A szeptemberi számban Mirosláv Krlezsza folytatja az 1916-os naplójegyzeteit, Dusan Kosztics pedig a „Versek és szavak” tanulmányának folytatását adja.

Ebben a számban a szépprózát Szkender Kulenovics és Antonije Iszakovics képviselik. Az előbbi kisregényének (Njegovo II) utolsó előtti közleményét adja, Iszakovics pedig „Ágak között az ég” című novelláját közli. Új rovat is jelent meg „Tudományos szemle” címmel, mely azt akarja jelezni, hogy a folyóirat a jövőben a tudományágak egyik-másikából is hoz írásokat. Most Zdenko Dizdan „A vegyi szintézis koráról” értekezik. A könyvismertetések rovatában Petár Segedin prózai kötetéről találunk kritikát.

REPUBLIKA. Az irodalmi és művészetlet már hónapok óta készül Mi-

roszláv Krlezsa jubileumára. Nem annyira a dátum, mint inkább az évszám köt, mert a dátumot (1893 VII. 7 — 1953) már rég meghaladtuk. De egy ilyen nagy korban, mint a miénk, egy olyan nagy alkotó életműve, mint Krlezsaé nemcsak egy nap ünnepé: nyújt mondanivalót. Fölmérni ennyi munkát és értéket, helyét és jelentőségét a mában és az irodalomban, erre még egy év sem elegendő. Ezért foglalkozik csaknem valamennyi lapunk vele; írók, kritikusok, esztéták, költők, színészek, rendezők, hogy minden arca, helyesebben: minden műfaja teljes megvilágításban álljon.

A horvát irodalmi és művészeti folyóirat nyárutói kettős száma csaknem teljes egészében Krlezsa opusát tárgyalja. Tíz író méltatása és emlékezése az ünnep és ebben a tíz írásban valóban élénk táru életnagyságában az író alakja és a történelmi, társadalmi háttér, amelyből kihajtva egy kort művészi alkotásokban megörökölt. A kiértékelésnek nem az a célja, hogy megmutassa mi a nagyobb Krlezsában: a drámaíró, a költő vagy a regényíró, mert akár Marko Ristic, akár Sinkó Ervin, Gavella vagy Davicsó szól róla, mindenik egy-egy részletet igyekszik adni az egészről a tanulmányban épp úgy, mint a remiszenciákban. Ajánlás helyett őszinte szó: ez a kettős szám így egy tanulmány-gyűjtemény, hogy egy csoportban legyen mindaz — talán a legilletékesebbek tollából — ami róla szólhat. Mégis, a téma földolgozásánál fogva a legnagyobb érdeklődésre két tanulmány tarthat számot: az egyik Marin Franicevics írása „Krlezsa kora irodalmunkban”, — a másik Sinkó Ervin széljegyzetei Krlezsa leszámolásáról a tudományos esztétikával.

És nem véletlen a párosítás. A lap műmellékleteiben Michelangelo reprodukciót hozza. A címlapon a nagy renaissance uomo universale-jának egyik legnevesebb alkotása van: a

„Jeremiás siralmai”. Michelangelo forrongó nyugtalansága, a benső küzdelem heroikus erőfeszítései és éppen ezen a művén pesszimizmusa talán a legközelebbi hasonlat Krlezsához. A koré és az alkotóé egyaránt, hogy ki tudjuk tapogatni az emberöltőnyi anyagból és hagyatékból az ő előre-mutató körvonalait. És csak ezeknek olvasásakor csodálkozunk el mégjobban, hogy ez az életmű úgy szólván mindmáig — ahogy Csedo Kiszics mondja — „csak szerb-horvát nyelven szól az olvasóhoz, mert a francia, angol, német műfordítóig még nem jutott el.”

A Republika ebben a számában Krlezsa művészetéhez méltó szépirodalmat is ad. Vesna Parun öt verset közöl. Ivan Doncevic és Mila Miholyevics egy-egy elbeszélést és külön érdekessége, hogy Louis Guilloux francia regényíró és esztéta külön a zágrábi folyóirat számára írt szemlélődést a regényről.

A képzőművészetről Aleksza Cselebonovics a lap „Pódium” rovatában szólalt meg azokról a jelenségekről, amelyekről ma is hemzseg művészéletünk. A griccsről, amelyhez — épp a képzőművészet terén — még mindig keztyűskézzel nyúlnak, mert elemző módszerrel nagyon keveset írtak róla.

A szemle rovatban Maja Boskovics Tulli a népfőlszabadító háború népköltészetéről ír és többek között közli a folyóirat Lévy Endre „Folklór és irodalom” című tanulmányát a vajdasági bunyevás-horvát költészetéről és drámai irodalomról. A cikket Rotbart Vládó fordította horvát nyelvre.

KNJŽEVNOST. A hazai irodalom másik nagy jubileumának előhangját Kovácsévics Bozsidar írta meg a folyóirat első helyén. Brankó Radicevics halálának századik évfordulójára készülődnek Szerémi Karlovácon s ez szolgál ünnepi ürügyül ahhoz, hogy a nagy romantikus költő életművét fölmérjék és a mi esztétikai kiértékelésünkkel foglalja el helyét az iroda-

lomban. Kovácsevics tanulmányáról azt mondhatjuk el, hogy ezeket a hiányokat kívánja pótolni mind irodalomtörténeti mind irodalom-esztétikai téren. Így ebben az írásban új életrajzi adat és anyag előkerül elég; közelebb jön hozzánk a költő és az a kor, — nálunk Petőfi kora — amelyben lírája a szerb irodalom fáklyája lett.

A mai költők közül Janko Gyonovics, Szlobodan Galogazsa, Borisláv Radovics és Jovan Hrisztics szerepelnek néhány verssel. A szépprózás Borra Csovics, Dusan Gyurovics és Jara Ribnikar képviselik. Gyurovics „Hegy szoros” című regényének zárófejezetét közli.

A külföldi írók közül ezuttal Thomas Mann szerepel a folyóirat hasábjain. Remek rövid írása, „A mulandóság dicsérete” méltán tarthat igényt az érdeklődésre.

A szemle rovat inkább elmaradt beszámolókat és kritikákat közöl. Az újdonságokról szóló írások még nem érkeztek be a szerkesztőséghez. Vlasztimir Gyakovics Hegel esztétikájának bevezetőjéről értekezik, Gavriilo Vucskovics az elbeszélő próza egy modern könyvéről ad ismertetőt (Jara Ribnikar „Kilencedik nap” című elbeszélő kötetével foglalkozik) a színházi rovatban pedig a két júniusi bemutatóról kapunk megkésve kritikát. Így a folyóirat szeptemberi számán még érzik a nyári szünet, amikor a Múzsák egyrésze még nem tért vissza a pihe-nésről.

MEDJUTIM. Már jóformán számát sem tudjuk a fiatal nemzedék irodalmi szárnypróbálgatásának, csak jegyezzük, amikor látható: megint fölroppent egy kísérleti léggömb Zágrábban. Már a címe is új s erőnek erejével eredetiségre törekvő, így tartalma is. A bevezető írást közlő fiatal írók szerkesztőgárdája ilyen „intranszignens” programot ad; főleg az készítette őket lapindításra, hogy az eddigiekben minőségi vagy mennyiségi okokból nem jutottak szóhoz. Terem-

teni kellett hát egy pódiumot, amelyre fölléphetnek és hallathatják a szavukat. Célkitűzésükben lekinkább az „új utakat” és a szabad, kötetlen formákat vallják magukénak.

A lapnak már a címe is elárulja, hogy „nem mindennapi” vállalkozásról van szó. Akik kezdték, új, fiatal, részben ismeretlen nevek, de kizárólag mind a szépirodalom művesei. Inkább a költészeté, mint a prózáé. A nem egészen négy éves kisformátumú folyóirat tíz verset majd ugyanannyi novellát és esszét közöl. Az első szám után nagy szünet következett, majd három hónap. Most a negyedikben megjelent második száma, s mint az elsöben, szerepelnek benne: Vlado Gotovac, M. Madjer, Ivan Slaming, Antun Soljan és Zlatko Tomičić. A két utóbbi (az egyik prózaíró, a másik költő) és Miroslav Madjer köztük az erősebbek.

KRUGOVI. Jó lenne már ismerni és közvetlen forrásokból megtudni, hogy mi a fiatal írók folyóiratának visszhangja a horvát irodalomban. A korosabb írók bekapcsolása mindenestre a népszerűsödés egy formáját jelenti, de nem mindig, s ebben az esetben különösképpen nem a legfőbb mértékadó.

A „Krugovi” igyekszik a figyelmet magára tolni. Különösen akkor, amikor a hazafiak mellett a világirodalom kevésbé ismert vizeire tér. Most inkább a Matos-jubileummal van elfoglalva: Ivó Hergesics a negyven esztendővel ezelőtt elhunyt író műveinek jubiláris kiadását ismerteti. A másik írás, mely szintén első közt ragadja meg az olvasót, Nikola Milicevics vitairata Frane Alfirevics költészetével. Ez a cikk válasz a „Nova Misao” 3. számában P. Dzszsics tollából megjelent kritikai tanulmányra, amely azt állítja, hogy Alfirevics egyáltalán nem költő s amit írt, az nem költészet. A magasról vett mérték és az elfogult fölületesség (amely sokszor fölényesség is) érlelte

meg ezt a véleményt. Milicsevics védelme itt nemcsak Alfirevicsnek szól, hanem a költőknek általában, mondván: „nehány rossz versért nem lehet egy költőt egészen elmarasztalni.”

A folyóirat egyetlen számában sem feledkezik meg a poétákról. Itt Gyuro Snajder, Grigor Vitez, Nikola Milicsevics, Zlatko Tomcsics és Lyubisa Jocics költeményeivel találkozunk. Mikor Bozsics leadta a „Papucs” c. regényének befejező részét és aköz egy egész csomó naplószerű írás itt is (Antun Soljan, Gyuro Snajder, Angyelko Habazin cikkeire gondolok) és kritika. Ezek között kell megemlétenünk Milos Bandics naplójegyzeteit. A „Kihunytt szemek is sóvárognak a fényért” című kritikai tanulmányt, amely Zsivko Jelicsics költészetével foglalkozik a nemrégiben megjelent kötete kapcsán. Ez a tragikus hősi

hangulat Jelicsics egész költészetén keresztül vonul. Ezért legszebb versei épp azok, amelyek a háború küzdelmes napjaiban fogalmaztak meg benne.

Ivan Slaming és Antun Soljan olyképpen jelentkeznek párosan a tanulmányirodalomban, mint az orosz szépprózában annakidején Ilf és Petrov. Kiegészítik egymást. Ma még nem tudjuk: ki kettőjük közül tartalmilag termékenyebb és kié a formai tökély (!?), de mindenik írásuk — így a Republikában megjelent tanulmány is — föltétlenül érdeklődésre tarthat számot. Itt Edgar Allan Poe költészet-elméletéről írnak, amely eleddig nemcsak a mi költőink és olvasóink előtt ismeretlen. Elmélete három részből áll: „A költői elv”, „Költői szerkezet filozófiája” és a harmadik a „Versidom mértékei”. (L.)

---

## ELŐFIZETŐINK ÉS TERJESZTŐINK

*figyelmét felhívjuk a következő változásokra folyóiratunknál:*

Postatakarékszamlánk új száma: **300-T-275**

Kiadóhivatalunk új címe: Noviszád, A. Rankovicsa u. 19/I.



Ezalkalommal megemlítjük azt is, hogy folyóiratunk évente több mint 700 oldalon jelenik meg. Szépirodalom mellett közöl képzőművészeti és kritikai írásokat. Újabban a szellemi élet különböző új áramlatairól is kimerítő ismertetéseket nyújt. Olvasóink a HÍD lapjain évente több mint 50 képmellékleten többnyire vajdasági képzőművészek alkotásait találják.

Folyóiratunk egy-egy évfolyama vaskos kötetet tesz ki s egészévi előfizetése mindössze 420 dinár.

Ezért szerezzenek új előfizetőket és új olvasókat a HÍD-nak.

A HÍD ne hiányozzék egyetlen kulturegyesületi, szakszervezeti vagy szövetkezeti könyvtárból sem.

*Baráti üdvözléssel:*

A HÍD  
kiadóhivatala